

Stop. Luister verder

naar verhalen van
Brabanders in de bus

Stop. Luister verder

naar verhalen van
Brabanders in de bus

Stop. Luister verder

In de bus druk je op de stopknop om te komen waar je wil zijn. De bus staat stil en je stapt uit. Door naar je bestemming. Misschien wel terug je eigen bubbel in. Nadat je even tussen andere mensen hebt gezeten die dan wel samen met jou instapten, maar niet dezelfde eindbestemming hebben.

Niet iedereen reist met de bus. Veel mensen gebruiken hun auto overal voor, of er rijdt geen bus naar de plek waar ze moeten zijn. Voor anderen is het juist een essentieel vervoersmiddel. Als de bus niet meer rijdt, kunnen mensen niet meer naar hun werk, huisarts of vrienden. Maar behalve een vervoersmiddel is de bus ook een sociale plek. Waar buschauffeurs en passagiers elkaar iedere dag zien en elkaar vragen hoe het gaat. Of een bekende en veilige plek, om je door een onbekende wereld te helpen.

In de verkenning Bubbels & Breuklijnen verkent BrabantKennis hoe verschil en ongelijkheid er in Brabant uitzien. Breuklijnen zijn plekken waar het schuurt, waar we elkaar dreigen te verliezen. Bubbels zijn het tegenovergestelde. Comfortabele plekken waar we ons met eensgezinden fysiek en digitaal in terugtrekken.

We staan, zeker ook in Brabant, voor een aantal grote veranderingen die impact hebben op de manier waarop we (willen) samenleven. Om hier gezamenlijke besluiten over te kunnen nemen, moeten we elkaar kennen. Moeten we juist ook diegene kennen die we nooit tegenkomen, die we niet goed kunnen verstaan of die we misschien wel zien, maar die mijlenver van ons af lijkt te staan. Mensen die buiten onze bubbel zitten en waar de breuklijn te groot lijkt om te overbruggen. Het is makkelijk wegstijgen van hen die je niet hoort of ziet.

We stapten in de bus, omdat de bus Brabant letterlijk verbindt. Stad met platteland, binnenstad met buitenwijk, dwars over ruimtelijke breuklijnen heen. We luisterden naar Brabanders die we niet vaak horen. Eerst in een kort praatje tijdens de rit en later langer. Tien Brabanders die we in de bus tegenkwamen wilden graag hun verhaal met ons delen, en met jou. We zijn naar ze gaan luisteren door ze te interviewen en door ze te vragen ons een blik in hun leven te geven. We vroegen waarom ze in de bus zitten. Hoe kijken ze naar hun eigen leven en hoe zien ze de samenleving? Waar maken ze zich zorgen om, waar hebben ze moeite mee, wat brengt hen geluk? Voelen ze zich thuis op hun plek en voelen ze zich onderdeel van de samenleving? Elk van hen heeft een verhaal dat gaat over verbinding en echt contact. In sommige verhalen speelt de bus een belangrijke rol en in andere verhalen is de bus alleen een aanleiding om met anderen in contact te komen.

‘Door te luisteren kunnen we werken aan ons vermogen om ook te zorgen voor hen die geen deel uitmaken van onze eigen bubbel.’

We wilden niet alleen naar deze Brabanders luisteren, maar ook graag hun leven door hun ogen leren zien. Daarom hebben we iedereen een wegwerpcamera gegeven om dingen te fotograferen die zij belangrijk vinden in hun dagelijkse leven. De lucht, hun jacuzzi, hun veilige plek. Deze foto's in het boekje zijn gemaakt door de mensen naar wie we geluisterd hebben.

De geïnterviewden ontvingen ons bij hen thuis, in het dorps huis of kwamen bij ons op bezoek. We zagen familiefoto's, biljarttrofeeën en kregen koekjes, baklava en koffie. We zagen lijstjes met tips voor buschauffeurs en maakten kennis met de hond. We kregen inkijsjes in hun dagelijks leven, maar hoorden ook de momenten die hun leven hebben veranderd. Omdat ze buschauffeur werden, omdat ze zichzelf eindelijk in iemand herkenden en omdat er iemand stil stond om te luisteren.

Door te luisteren kunnen we werken aan ons vermogen om ook te zorgen voor hen die geen deel uitmaken van onze eigen bubbel. Alle mensen die wij ontmoetten in de bus hebben ons op hun eigen manier verrast. Geen enkel verhaal konden we vooraf al opschrijven. In dit boekje lees je de verhalen die wij hoorden. We hebben in de tekst zoveel mogelijk de woorden van de mensen zelf gebruikt. Als je de QR-code scant met je telefoon, hoor je een klein fragment uit het interview. Zodat ook jij kunt luisteren naar Brabanders in de bus.

Het kost tijd om echt te luisteren. Tijd die we soms niet lijken te hebben. BrabantKennis helpt je om deze tijd te nemen. Stop. Loop niet door. Luister. Kijk om je heen. Wat speelt er zich af als je echt kijkt en luistert. Wanneer je de stopknop indrukt, de tijd even stilzet en deze tijd neemt om te luisteren naar wat er altijd al was.

Stop. Luister verder

Dit zijn de verhalen van tien Brabanders in de bus.

De verhalen en foto's uit de bus zijn ook te zien in een expo. Nieuwsgierig waar deze staat? En wil je meer weten over hoe we te werk zijn gegaan? Kijk op onze website: www.brabantkennis.nl

Ton Luijken (59)

rijdt als vrijwilliger drie dagen in de week als chauffeur in de dorpsbus in Sprundel en St. Willebrord.

'Geld opleveren doet die bus nooit, maar het gaat om de samenleving.'

Ik ben vijf, zes jaar geleden geconfronteerd met kanker in m'n lichaam. En dan zit je maar te hummen op de bank eigenlijk. Ik kwam geen stap vooruit en zat daar maar te kniezen. En toen zeiden ze bij het UWV: moet je niet onder de mensen komen? En toen zag ik een advertentie en toen ben ik begonnen als chauffeur op de dorpsbus. Met heel veel liefde en plezier.

Een maand of twee geleden moest ik op jaarlijkse controle voor m'n blaas. En daar kwam uit dat het dus weer terug was. En dan kom ik thuis en dan denk ik, wat moet ik nu. Toen zei mijn vrouw, praat er gewoon over met iedereen die je tegenkomt. Gooi 't van je af. En dan zit ik in die bus en dan vertel ik daarover. Ze vertellen ook gewoon alles aan jou. Je krijgt echt een band met elkaar. Als het busje zou stoppen, dan gaan er veel mensen in een gat vallen. Ik ook. Ik help graag mensen en daar ben ik achter gekomen door het schopje onder mijn kont van het UWV. Het brengt me heel veel geluk. Een voldaan gevoel gewoon.

Ik voel me heel erg onderdeel van de samenleving omdat ik er ook iets voor beteken. Ik heb alleen een uitkering en dan kan ik er toch wat voor terug doen. Toen ik 16 was, was ik al kostwinner. Ik ben niet blij met m'n ziekte en welke situatie ik nu heb. Maar ik vind als iemand dus gewoon veertig jaar heeft gewerkt, dan vind ik dat genoeg. En ik werk nu nog steeds natuurlijk.

We hebben te weinig vrijwilligers. En als ik mensen spreek zeg ik wel eens, word ook chauffeur, ga eens wat doen voor de mensen. Maar dan vragen ze meteen, wat vang je daarvoor. En eigenlijk ben je ook geen vrijwilliger, vind ik zelf. Want je hebt een afspraak gemaakt bij iemand en daar hoor je te zijn. Ik val ook vaak in, want soms is er geen chauffeur en dan strijkt deze jongen maar weer over z'n hartje.

We moeten het ook meer laten zien. Op het bord in het dorp bijvoorbeeld: Dorpsbus zoekt vrijwilligers. Maar ja, dat kost ook allemaal weer geld. Ik hoef er niet voor betaald te worden, maar ik wil wel graag waardering. Een kleinigheidje met Sinterklaas, of met Kerstmis. Een keer gezellig eten of een biertje drinken. Maar daar is geen budget voor.

‘Een ander laat die zorgen allemaal van zich afglijden, terwijl ik heel erg in m’n bolleke zit.’

Het doel van deze dorpsbus is dat het busje mensen moet afzetten bij de bushalte buiten het dorp zodat ze andere bussen kunnen nemen, maar in de praktijk werkt dat niet. Dat redden die mensen niet. Als wij niet rijden met het busje dan komen ze nergens. De mensen op de bus zijn, ja, eigenlijk lichamelijk en geestelijk beperkt. Bij een vrouw moet de zoon bijvoorbeeld altijd komen pinnen. Die kunnen niet zomaar met de bus mee. Ja, wel met ons busje want wij staan ervoor open. Ze dachten ook om een website te maken waar mensen dan kunnen inschrijven. Maar die ouwe mensen hebben toch geen laptop. Daar moet je bijna een papierke in de bus douwen dat ze morgen in de bus kunnen stappen. Geld opleveren doet die bus nooit, daar moet je altijd op toelagen, maar het gaat om de samenleving.

Een ander laat die zorgen allemaal van zich afglijden, terwijl ik heel erg in m’n bolleke zit van, ik hoop dat het eind van het jaar niet voorbij is met ‘t busje. Daar maak ik mij heel erg druk om. En ik maak me zorgen over mijn gezondheid en die van mijn vrouw. Ze had borstkanker en daar heeft ze nare gevolgen van. En ik heb ook geldzorgen, dat mag je best weten. We hebben het huis gekocht met twee salarissen en zie het nu maar rond te boeren. En dan wordt wel makkelijk gezegd, verkoop het en ga maar huren. Maar de plek waar ik woon is heel belangrijk, de tuin, m’n vijver, m’n jacuzzi, dat is mijn vrijheid. Allemaal dingen waar ik me zorgen om maak.

Stop. Luister verder

naar Ton, de man met de tatoeages.

D. Boogers (20)
gebruikt de stadsbus dagelijks.
Ze gaat met de bus naar haar
ouders, naar haar oppasadressen
en naar de huisarts.

'Mensen keken niet om, ook niet als ik huilend op straat liep.'

Ik ga overal naartoe met de bus. Fietsen is niet zo mijn ding, ik vind het niet zo leuk. Dan heb ik toch liever de bus. De buschauffeurs ken ik onderhand allemaal wel. We hebben 't over van alles. Ik ben heel makkelijk in contact maken en heb nergens geheimen. Ik gooi alles open en bloot.

Laatst was er een meisje dat een paniekaanval had gekregen in de bus. En ik heb ze zelf ook gehad, dus dat kwam wel even dichtbij. Maar ik weet hoe ik moet handelen, dus dat deed ik dan ook meteen. Ik ben wel echt een helpend type.

Ik ben lang van het kastje naar de muur gestuurd. Als ik ruzie had thuis en mijn ouders zetten mij op straat, dan kon je instanties bellen wat je wilde. Dan werd er gewoon gezegd, morgenochtend ben je de eerste en dan stond ik zo op straat 's nachts. Je voelt echt dat je niet wordt geholpen. Ik ben pas geholpen toen ik heel boos werd. Ik heb de huisartsenpost gebeld en gezegd jullie gaan mij nu helpen, anders kom ik wel naar jullie toe en dan blijf ik staan tot jullie mij helpen.

Ik werd geplaatst op een gesloten instelling. En ik voelde me daar heel eenzaam. En toen dacht ik, ik kan het niet alleen. Dus ik gooide het er gewoon uit. Ik heb tegen mijn moeder en oma verteld wat er gebeurd is. Mijn vader bleef thuis, want wat ik zei was best wel heftig en ik wist hoe papa kon reageren. Uiteindelijk heeft mama het tegen papa verteld. En toen kon ik verder geholpen worden. Ik zat vanaf mijn twaalfde in de jeugdzorg. Sinds een jaar heb ik echt de juiste begeleiding en juiste therapie. Daar heb ik een jaar of zeven op moeten wachten.

Toen ik op straat was gezet, wist ik niet waar ik heen moest. Toen kwam ik een jongen tegen en die nam me mee naar een plek. Echt zo'n fijne plek.

Het was een heel afgelegen plek, onder een snelweg. Je zit er droog en achter zit een bos en dan kun je een stuk wandelen. Soms dacht ik echt, hier kan ik wel gaan wonen. Dan zet ik daar een huisje neer en dan is alles perfect.

‘Maar nu denk ik, ja, ik pas hier wel bij.’

School lukte niet meer, dus daar ben ik mee gestopt. Ik had heel veel trauma's opgelopen en de concentratie was weg en ik kreeg veel ruzie. Toen heb ik voor mezelf gekozen. Ik dacht, ik stop ermee, ga eerst aan mezelf werken en daarna kan ik het weer oppakken. Uiteindelijk wil ik een eigen bedrijf starten met jongeren die hetzelfde hebben meegemaakt als ik. Een huis of organisatie voor meiden die in het loverboycircuit zijn gekomen. Maar ook die dingen hebben meegemaakt thuis en extra opvang nodig hebben. Dat als ze op straat worden gezet, ze dan ergens kunnen slapen.

Een wildvreemde op straat heeft wel eens gezegd dat ik een geval apart was. Mensen keken niet om, ook niet als ik huilend op straat liep. Dan liep ik langs en keken ze van nou, 't zal wel. Heel veel mensen weten natuurlijk ook niet wat erachter zit. Het kan ook iemand zijn die ineens uit woede gaat slaan. Dus ik snap wel dat mensen niet meteen op je afkomen, maar deze mensen hebben ook hulp nodig. Als er iets gebeurt, dan denken mensen dat 't wel goed zal komen en lopen ze door. Sommige mensen staan er echt alleen voor of hebben het gevoel dat ze er alleen voor staan.

Maar toen kwam ik een jongen tegen op straat die echt naar mij luisterde en die tips gaf. Het zou zo fijn zijn als meer mensen zo waren. Hij kwam, hij luisterde en hij had geen oordeel. Ik help graag mensen en ik weet wat je meemaakt als je het gevoel hebt dat er niemand is. Dan is het fijn als iemand er wel voor je kan zijn. Ik heb me niet altijd onderdeel van de samenleving gevoeld. Soms dacht ik: volgens mij ben ik alleen op de wereld. Maar nu denk ik, ja, ik pas hier wel bij.

Stop. Luister verder

naar D. en de jongen op de brug.

Mevrouw Oomen (70)

gaat met de dorpsbus naar de fysio en naar verschillende clubjes zoals de KBO (Katholieke Bond van Ouderen), het kaarten en een groepje alleenstaanden. Ze woont nu in St. Willebrord, maar is geboren in Oost-Vlaanderen.

'Aansluiting is dat ge mekaar lekker vastpakt als er wat is.'

Ik durf zelf geen auto te rijden en dan ga ik met de bus. En dat is heel makkelijk en leuk. De dorpsbus ken ik denk ik van de folder bij de KBO, of uit de bode. Toen dacht ik, ik bel ze. En dat was de eerste keer wel spannend. Ik probeer altijd te bellen als Cil, de rittenplanner, aan het werk is. Die is zo leuk van doen. Is gewoon een vriendin. Als we praten, gaat het allemaal vanzelf. En toen wilden we ook graag allebei een gezicht bij de stem. Dus hebben we afgesproken. En ze is ook wel een keer met mij mee naar het ziekenhuis geweest, da's wel leuk.

Er zijn veel middagen om koffie te drinken met bijvoorbeeld de alleenstaanden en de KBO. En in het begin praat je over de buurt of gemeente. Maar vooral van: die is ziek, en die is ziek. En daar hou ik dus helemaal niet van. We doen ook wel eens fijne dingen. Met z'n allen koken bijvoorbeeld. Het kaartclubje is ook een beetje uit elkaar gevallen. Want één vrouw heeft hersenbloedingen gehad en toen zei een andere vrouw dat ze zonder haar niet kon kaarten. Zodoende hebben we geen kaartclubje meer.

Het is leuk om met de kleinkinderen bezig te zijn, gekke dingen uit te halen. Er staat hier zo'n klein fietsje en dan ging de kleindochter achterop zitten en ik trekken. Ze zei: oma jij doet wel een beetje gek. Ik doe ook altijd mee, papieren propjes gooien en zo. Dat mogen ze niet overal.

Ik ben hier door de liefde terechtgekomen. Waar ik woonde was toen ruilverkaveling. En mijn man was daar aan het werk als kraanmachinist. Mijn nicht en ik gingen wandelen langs de dijk en daar waren die mannen aan het werk en die riepen: wij willen wel

een fleske bier. Toen zeiden wij: morgen komen wij met een fleske bier. Dus dat hebben wij gedaan en een praatje gemaakt. Het was niks bijzonders, maar toen was er in oktober een balavond en daar kwamen ineens vier andere jongens binnen die wij niet kenden, en dat waren mijn man en zo. En zo is dat gekomen eigenlijk. Van mij was 't geen liefde op het eerste gezicht. Omdat ge mekaar niet kent denk ik. Het is zo gegroeid.

Ze kwamen nog wel eens vaker dansen. Ze kwamen ook een keer toen het spekglad was. Mijn buurmeisje en ik hebben toen sokken over onze schoenen gedaan om te gaan dansen. We hadden platte schoenen en dan kun je goed lopen. En we hadden de hakschoenen voor de balavond in onze tas. Thuis zeiden ze dat we gek waren. Mijn man was niet zo van het dansen en nu kan ik niet meer zo goed dansen, maar ik doe het wel graag. Soms sta ik nog wel eens alleen een beetje te dansen in de kamer.

‘Het is best moeilijk om erbij te horen.’

Toen mijn man overleed was het eerste dat ik zei dat ik terug naar België ging. Mensen die ik sprak zeiden tegen me, de mensen die je van daar kent, wonen er toch niet meer. Dus ben ik toch maar gebleven. Maar ik heb wel eens gedacht, als ik het had geweten was ik nooit hier naartoe gekomen. Want je mist je familie, vrienden. Daar had je vriendinnen en je ging dansen. En hier had ik ook een beetje pech. En ik wist dat niet toen, hoe dat ging zijn. Hier bouw je dat niet zo gemakkelijk op vind ik. De mensen zijn een beetje gesloten.

Het is best moeilijk om erbij te horen. Want ik kom hier niet vandaan natuurlijk. En ik vind dat je er niet zo makkelijk tussen raakt. Omdat je weinig aansluiting kan vinden voel je je ook minder onderdeel van de samenleving. Dat is niet leuk. Maar ja, het is gewoon zo. Aansluiting is dat ge mekaar lekker vastpakt als er wat is. En ik heb wel zo'n vriendin. En als ze dan weggaat, dat we aan het einde effe knuffelen.

Stop. Luister verder

naar mevrouw Oomen en de notenboom.

Ben Franswa (66)
is sinds 2018 buschauffeur.
Hij rijdt 40 uur in de week
verschillende routes door Brabant.

'Ik denk wel dat het werk me als mens veranderd heeft.'

Het is eigenlijk een beetje raar gelopen. Door de verkoop van het oude bedrijf waar ik heb gewerkt kwam ik in de WW terecht. Weliswaar met een leuke gouden handdruk, maar na het aflossen van het huis was het geld ook weer voor een heel eind op. Op een gegeven moment kwam het UWV van; joh, zou je geen buschauffeur willen worden? En toen heb ik de bus opleiding gedaan. En ik kon meteen aan de slag.

Ik heb hiervoor 23 jaar bij de Gouden Gids gewerkt als telefonisch verkoper. En daarvoor heb ik twaalf jaar bij het Korps Mariniers mogen dienen. Door de bus ben ik meer een mensenmens geworden. Bij de Gouden Gids heb je telefonisch contact en ben je in feite gewoon een jager op z'n prooi. Want je wil zoveel mogelijk advertenties verkopen. Als buschauffeur ga je daadwerkelijk met mensen om, met mensen en hun gevoelens. Een hele andere benadering.

Ik haal voldoening uit mijn werk door passagiers veilig van A naar B te brengen. En vooral, dat klinkt misschien heel raar, door simpel goedmorgen, goedemiddag, goedenavond. En dat mensen ook nog daadwerkelijk terug reageren. Negen van de tien keer als je iedereen begroet, groeten ze terug. Er zijn mensen met een geestelijke achterstand. En die komen helemaal los in de bus. Dat maakt het werk ook zo bijzonder vind ik. Wat is er nou leuker dan als mensen op een gegeven moment 's avonds terugkomen en dat je kan vragen; Heb je een leuke dag gehad?

Ik zie ook veel van de samenleving. Je ziet natuurlijk de hoopjes ellende voorbijtrekken. De diverse jongens die 's ochtends blikjes voor statiegeld uit de vuilnisbak halen. Je ziet mannen en vrouwen die hebben geen nagel om aan hun kont te krabben. En dat is zuur.

Dan denk ik van, dat moet toch beter kunnen.

En ik ben absoluut geen Jezus Christus hoor. Maar als ik dan een koek in mijn tas heb zitten, en ik leef 's ochtends op Liga koeken met krentjes, dan geef ik zo iemand toch een koek. Heb je al gegeten vandaag? Nee nog niet. Moet je een koek? Oh ja dankjewel meneer. Wil je er nog een kopje koffie bij? Dan haal ik toch effe koffie. Mag ik ook nog een sigaretje van je? Nogmaals ik ben geen Jezus Christus, absoluut niet. Maar als 't op dat moment die man een gelukkig gevoel geeft en dat is op kosten van Arriva, dan soit. Ik vind dat ik dat op dat moment moet doen. En iedereen die dat afkeurt, ja, die moet eerst maar bij zichzelf gaan kijken.

‘Negen van de tien keer als je iedereen begroet, groeten ze terug.’

Ik denk wel dat het werk me als mens veranderd heeft. Ik had ook meer vooroordelen omdat ik eigenlijk dingen niet wist. Ik weet wat er speelt vanuit media. Maar als je de schrijvende verhalen hoort van mensen die dus daadwerkelijk gevlucht zijn, ja dan ga je toch met hele andere ogen tegen dingen aankijken. Dat er bij de halte een man naast je staat, die gaat ook een sigaretje roken. Dan ga je vragen, waar kom je vandaan? En dan krijg je een verhaal. Uit een oorlogsgebied. En dat neem je dan mee. Van wat een gedoe. En dan komen die mensen hier en dan moet ze nog buiten slapen ook. Bizar.

We hebben zo'n verschrikkelijk personeelstekort en het is zo'n leuke baan. En het verdient goed. Het is een van mijn grote vraagtekens, ik snap er niks van. Ik snap niet dat de jeugd dat niet wil. Ik zou het vak 100% aanraden. Ja natuurlijk moet je een keer een weekendje werken en moet je een keer een avondje werken. Maar je bent ook vrij op tijden dat andere mensen mogen werken. 19 november is mijn officiële pensioendatum. En ik heb hier al verteld dat ik lekker blij doorrijden.

Stop. Luister verder

naar Ben en zijn ping en klaar maaltijden.

Sair en Marwa

*komen uit Syrië en wonen nu in Tilburg-Noord.
Ze gebruiken minimaal 5x in de week de stadsbus.
Sair is in 2011 uit Syrië gevlucht. Marwa is in 2015
met hun drie kinderen naar Nederland gekomen.*

'We hebben veel meegemaakt. Maar ik blijf de hele dag grapjes maken.'

Sair: Wij zijn altijd samen. Fietsen en lopen. Dat is niet normaal in mijn cultuur, maar ik vind dat wel normaal. We zijn altijd samen, daarom zijn we bekend. Koken, schoonmaken, alles samen.

Marwa: Je hebt de traditie van onze ouders en ik vind dat niet leuk en hij vindt het niet leuk. Wij hebben samen één mening.

M: We hebben veel meegemaakt. Maar ik blijf de hele dag grapjes maken.

Zijn zusje is een vriendin van mijn tante. Hij is drie keer eerder verloofd geweest. In Syrië mag je geen relatie hebben, alleen trouwen. Met mij was het de vierde keer. Wij zijn één maand verloofd geweest en toen getrouwd.

S: De eerste keer was ik verloofd in mijn straat, tweede keer in Damascus en derde keer in mijn stad.

M: Voor mij de tweede keer. Als je met iemand geen goed contact hebt, dan laat maar los. Als het begin fout is, dan blijft 't fout.

S: Dit is supergoed. Niet goed.

M: Ik ben net zo verliefd als in het begin.

S: Ik denk hetzelfde. Zeventien jaar al hetzelfde.

M: Het is in Syrië echt een andere cultuur. Niet goed dat iedereen fietst. Vrouwen in Arabische landen fietsen niet. In Syrië kijken ze zo van, waarom fiets jij? Daar moet je een auto hebben of een snorfiets of bromfiets. In ons land mag je gewoon een motor gebruiken zonder rijbewijs. Dat is een verschil. Daar is ook geen speciale weg voor fietsen. En stoplichten werken anders. In Syrië heb je tien ogen nodig. Stoplichten bestaan wel, maar mensen rijden gewoon door.

S: Fietsen is in Syrië alleen voor kinderen. Soort speelgoed voor kinderen, maar geen vervoersmiddel. Vinden ze raar. Ben jij een kind, zeggen ze dan. Vrouwen fietsen ook nooit in Syrië. Marwa kon binnen een half uurtje fietsen. Vrouwen zijn slim. 100%. Vrouwen zijn slim.

‘Als je met iemand geen goed contact hebt, dan laat maar los. Als het begin fout is, dan blijft ‘t fout.’

M: Ik ben bezig met mijn rijbewijs. Ik studeer zelf online. En dat kan via een andere taal, maar ik doe het in het Nederlands. Heb van zijn fouten geleerd. Hij heeft 7x geprobeerd en nog niet gelukt. Hij heeft ook een keer een tolk gehad, maar die was Marokkaans en sprak niet goed Arabisch. Toen werd hij zo zenuwachtig dat het niet meer lukt.

S: Ik heb Engels gestudeerd in Syrië. Toen ik eerst naar Nederland kwam heb ik alles in het Engels gedaan. En toen kwam zij en zei: jij woont in Nederland, je moet Nederlands gebruiken.

M: Deze zomer komt mijn broer uit Duitsland op bezoek. Ik heb mijn broer en familie negen jaar niet gezien. Alleen contact via WhatsApp. Sair heeft zijn familie al dertien jaar niet gezien.

S: Voor mij is het onveilig om contact op te nemen met mijn familie. Door de overheid en de dictator. Ik heb daar drie maanden gevangen gezeten en veel geld betaald om vrij te komen. Drie zonen van mijn oom zijn overleden daar.

M: Als hij teruggaat naar Syrië wordt hij gelijk gepakt en komt hij in de gevangenis. En dan gaan we hem nooit meer zien. Angst is een te klein woord. Er is geen woord voor.

M: Hij heeft in elf of twaalf gevangenissen gezeten in drie maanden. Geen eten, geen drinken, niet slapen. Hij was 30 kilo afgevallen in drie maanden. Jullie kennen de gevangenis in Nederland, maar jullie kennen niet die in Arabische landen. Dan pakken ze jou snel.

Om acht uur, als de kinderen slapen, doen we de bel uit. Wij wonen in een flat. Daar bellen dan mensen aan en vragen: willen jullie alsjeblieft de deur opendoen? We hebben hier geen familie, dus niemand hoeft te bellen. Wij hebben aan de woningbouwvereniging gevraagd of ze ervoor kunnen zorgen dat we de bel uit kunnen zetten. Want sommige mensen bellen om twaalf of één uur. De bel klinkt heel hard en niet fijn.

‘Angst is een te klein woord. Er is geen woord voor.’

S: Ik heb daar slechte ervaringen mee, met de gevangenis en zo. Dus ik word wakker en schrik daarvan. Dus liever uitzetten. In Syrië als iemand komt om één uur 's nachts dan is het niet goed. Ze zijn niet van de politie, maar onbekende gevaarlijke mensen. Bijna twee jaar nadat ik gevlucht ben, werd ik schreeuwend wakker nadat ik uit de gevangenis kwam. Nu is het rustig, maar als de bel gaat dan is het niet goed. Daarom moeten wij altijd de bel uitzetten.

Stop. Luister verder

naar Sair, Marwa en de dood die kan wachten tot morgen.

Mevrouw Dielemans (78)
gebruikt drie keer in de week de
dorpsbus om bij haar man in het
verzorgingshuis op bezoek te gaan.

'Ik leef voor m'n eigen leven.'

Met mijn man begon het met diabetes. We hebben hem thuis altijd geholpen. Ik heb 'm altijd gewassen en zo allemaal. Maar ja, toen ging het niet meer. 't Voelde voor hem alsof alles werd afgenomen. Hij moest met spoed geopereerd worden. Hij kon niet meer naar huis, want bij ons kon hij nergens doorheen met de rolstoel. Zo is hij daar terecht gekomen. En daarom voelt hij dat zo, dat alles hem is afgenomen en daar heeft hij het heel moeilijk mee. Alles is veel te snel gegaan.

Nu zit hij daar in zo'n kamertje tussen de mensen. Dat zie ik voor mezelf niet zitten. Dat is helemaal niks zo. En daar heeft hij uiteindelijk ook niks aan. Nee, volgens mij niet. Als ik daar ben probeer je een gesprek aan te knopen. Maar voor de rest kun je niks doen. We gaan daar wel eens koffie drinken, en we willen ook van de zomer nog naar buiten gaan lopen daar in dat park. Maar ja, 't is vaak allemaal moeilijk.

Hij is wel eens thuis geweest voor een verjaardag. Maar dat paste niet met de rolstoel, dus moest hij in de gang staan en dan kon er niemand meer langs. Dat heeft niet goed uitgepakt. Hij heeft toen de hele avond gehuild. Dus dat doen we niet meer. Nou praat 'ie ook niet meer over naar huis gaan.

Ik heb heel veel meegemaakt. Altijd heel veel gezorgd, dag en nacht. Bij mijn zus heb ik ook heel veel gedaan. Ik heb denk ik wel twintig jaar gewassen en gestreken voor haar. Altijd ja. Dat hebben we wel altijd goed gedaan. We hebben hier altijd gewoond. Ik ben in het huis waar ik nu woon geboren. Ik ben nooit ergens anders geweest. En heb dat ook nooit gewild.

Ik woon nu alleen. En daar wen je aan. Vandaag is het zo en morgen is het weer anders. Ik heb werk genoeg om alles bij te houden. De tuin en de hond. Mijn grote vriend. Het is een kruising tussen een

bouvier, labrador en berner sennen, drie dingen in één hond. Hij is heel lief en heel groot. Die kwam hier toevallig, mijn schoondochter had 'm op Facebook gevonden. Het is echt een allemansvriend, echt een lief beest. En nu willen ze me graag in een appartementje of zo hebben. Maar dat wil ik niet. Nu kan ik naar buiten, maar dan kan ik niks. Met de hond kan je dan ook niks. Dan zou je zo tussen de mensen wonen. Nee, da's niks.

'Ik ben nooit ergens anders geweest. En heb dat ook nooit gewild.'

Door de bus krijg je contacten, anders is het voor mij moeilijk om bij te houden. Zo heb ik dat gewoon, ik kan daar niks aan doen. Daardoor ken ik ook de buschauffeur van de buurtbus, die gaat ook wel eens mee naar mijn man. De bus is gewoon een rustpunt. De bus is ook een beetje contact. Want anders spreek je de hele week niemand. De buurman wel, maar ja, da's altijd hetzelfde. En tegen de hond kun je niet praten. Maar hij snapt wel veel ook.

Ik kan niet goed contact maken. Dat is het probleem. Ik kan met niemand contact maken hè. En daarom in de bus, dan moet je wel. Dan wordt het makkelijker praten. Je gaat elkaar ook kennen. Ik heb pas later ontdekt dat ik anders was dan de anderen. Want je dacht altijd, er is wat. Overal stond je achteraan en werd je niet gewaardeerd. Het heeft geholpen dat ik weet dat het voor mij moeilijk is om contact te maken. Dat wist ik door mijn kleindochter, want die heeft hetzelfde als ik, autisme.

Nu let ik vooral op mezelf. Dat ik zoveel tijd alleen heb, geeft ook iets van vrijheid. Ik leef voor m'n eigen leven. Ik wil ook niet meer veranderen, daar ben ik te oud voor geworden. Dat hoeft niet meer. En wat ze van me denken, ja dat is hun probleem. Maar niet het mijne. Ik ben zo, ik heb dat gewoon. Ik dan daar niks aan doen. Zo ben ik.

Stop. Luister verder

naar wat mevrouw Dielemans leerde van haar kleindochter.

Lux (17)
neemt bijna ieder weekend de bus
vanuit Eindhoven naar haar vriendje
in Siebengewald in Limburg.

'Ik heb er best veel voor over om hem te zien.'

Ik heb een vriendje en die woont een eindje verderop, dus ik ga vaak in het weekend met de bus die kant op vanuit Eindhoven. En dat duurt ongeveer anderhalf uur. Eerst 1 uur en 20 minuten in de bus, met overstappen. En dan nog in de auto naar zijn huis toe, daar komt nog een kwartiertje bovenop. Ik zit meestal muziek te luisteren, een beetje naar buiten te kijken. Of ik speel een spelletje op m'n telefoon, maar heel veel anders ook niet. Dat is wel saai, omdat het zo lang is. En ik ben best wel wagenziek dus ik kan ook niet een boek of zo lezen. Ja, ik heb er best veel voor over om hem te zien.

Het is ook best wel duur. Volgens mij 9,80 heen en weer 9,80 terug. De trein is nog duurder, dus dan kies ik voor de bus. Als hij naar mij komt, komt hij met de auto. Maar met de benzine is dat ook wel duur. Dus we zoeken een compromis. Al zijn vrienden hebben op het moment dat ze achttien worden een rijbewijs en een auto. Bij mijn vriend staan ook drie auto's op de stoep. Die van zijn vader, moeder en van hemzelf. Bij ons is er één auto en de rest kun je gewoon fietsen.

Ik werk bij de Albert Heijn achter de kassa en het grootste gedeelte van mijn salaris gebruik ik voor de bus. Ik vind het wel leuk. Gewoon leuk om met mensen soms een praatje te maken, gewoon mensen te kunnen helpen als ze vragen hebben. En ja je spreekt en ziet gewoon heel veel mensen. Wat ik zelf heel fijn vind. Ik ben best wel sociaal. In de bus heb ik dat niet echt. Want de bus die ik neem op vrijdag, dan sta je echt op elkaar geklemd. Of ik zit alleen in de bus. Soms ga ik wel samen met een vriendin en dan spreken we wel een beetje met elkaar. Maar meestal zitten we ook allebei gewoon muziek te luisteren.

Ik heb een theatergroep en we zijn allemaal plannen aan het maken omdat we net subsidie hebben gekregen. Iedereen is tussen de 15

en 18. We organiseren alles zelf. Ik ben de producer, dus ik ben meer achter de schermen bezig met de techniek en zo. Wanneer iemand dan bedenkt, we hebben meer lampen nodig, dan ga ik dat regelen.

Op social media komen wel de meeste dingen en nieuws voorbij. Maar de krant lees ik niet. Soms is het wel dat als ik iets zie dat ik begin te twijfelen, hoeveel hiervan is nou echt waar en wat niet. Dus ik probeer er altijd een beetje een neutraal gevoel over te hebben. Soms heb ik het er ook wel met mijn ouders over.

‘Als wij meer gaan stemmen als jongere mensen kan er wél wat veranderen.’

Ik zit gewoon op school, dus op die manier zit ik wel in de samenleving. Maar van de grote samenleving van iedereen weet ik dat niet. Omdat ik nog jong ben heb ik niet altijd het gevoel alsof ik wel bij de samenleving hoor. We zijn toch iets minder bij de samenleving betrokken omdat je niet kunt stemmen. Je kunt eigenlijk niet heel veel. Je hebt overal je ouders eigenlijk wel voor nodig. Heel veel van mijn vrienden weten ook niet wat ze moeten stemmen als ze dat mogen. Ik zou het ook echt niet weten, maar verdiep me daar dan wel in. Want als we telkens die oudere mensen laten stemmen, dan gaat het niet veranderen. Dus als wij meer gaan stemmen als jongere mensen kan er wel wat veranderen.

Bijvoorbeeld dingen met klimaat. Ja opwarming van de aarde is gewoon een groot probleem. En ik heb een beetje het idee dat de oudere generaties, zoals 70-/60-plussers daar iets minder naar kijken. Die zijn iets meer van, ja dat heeft toch niks meer met mij te maken. Ik ben toch over een aantal jaren dood. Maar voor ons is dat natuurlijk wel weer een stuk belangrijker dat we daarnaar kijken. Als weer niets wordt gedaan dan hebben wij geen toekomst. Ik ben niet per se bang, maar het is wel dat ik denk, er moet iets gebeuren.

Stop. Luister verder

naar Lux en de zingende buschauffeur.

Adrie (71)

woont in Veghel en gebruikt twee keer per maand de streekbus om naar de stad te gaan.

'Als ze het gewoon eens zouden laten hoe 't is.'

Ik ga af en toe naar Eindhoven, naar Den Bosch, Zoete lieve Gerritje, zeggen ze hier. Een beetje rondkijken, biertje drinken en voetbal kijken. Voorheen ging ik naar PSV met de bus. Dat was 2,50 en dat was nog te doen. Maar tegenwoordig is dat niet meer te doen. Te prijzig allemaal.

Ja, het kost nu 3,50, da's toch 7 gulden hè. Ja wij rekenen nog met guldens hè. Ik vind het een klein beetje raar allemaal, dat ze die prijzen zo omhoog doen. En ja tuurlijk, die lonen en alles gaan omhoog. Maar alle bedrijven schieten ook weer omhoog. En alle reclames en alle toestanden. Doen ze ook allemaal opschroeven. Dus in feite is dat eigenlijk waardeloos. Eerlijk gezegd. Ieder bedrijf, of iedere vereniging die schroeft dat weer omhoog, want de onkosten zijn zo duur geworden. De onkosten zegt men altijd. Het leven is eigenlijk duurder geworden. Maar dat is eigenlijk helemaal niet nodig. Vind ik. Nee. Als ze het gewoon eens zouden laten hoe 't is.

Als ze nu zouden zeggen, iedereen boven de vijftenzestig mag gratis dan zouden veel meer mensen reizen als nu. Zeker voor mensen op leeftijd is het 'krabbe krabbe'. Dat merk je ook bij de boodschappen. En ook met reizen. In Rotterdam, als je daarheen gaat, daar kunnen oudere mensen gratis reizen. Maar kom je van buiten dan moet je betalen. Maar voor Rotterdammers zelf kost 't niks. Waarom daar wel en in een andere stad niet?

Ik zit hier bij de buurtvereniging, da's wel leuk. Met vijftientig oudjes gaan we wel eens een dagreis maken. Kost da zoveel, dan kost da zoveel. Dat is allemaal verzorgd, koffie met gebak en lunch en diner. Dagje naar Monschau of een dagje naar Aken of Antwerpen. Kost 't dan 75 euro, of 100 euro dat maakt niet uit. Ik word ook blij van scheidsrechteren. De toernooitjes komen er ook weer aan. Dan zijn de weekenden vol. Zaterdags en zondags voetbalwedstrijden. En ze kennen me allemaal, groot tot klein. Da's wel mooi.

Ik woon hier nu al twintig jaar bij de woonstichting. En elke keer gaat de prijs omhoog. Ik kwam voor 295 hier en ben nou op 500 in de maand. Maar ja, wat ze dan vernieuwd hebben dat is een lachertje eigenlijk. De keuken is gerenoveerd. Ja, de handvatten heb ik zelf gedaan. Want die andere, daar bleef je met je kleren achter hangen. Maar ja we zijn tevreden, dus ja. Ge betaalt en dan is 't af hè. Nou ja, tevreden. Je woont goedkoop. Maar daar is 't mee gezegd. Maar 't kan beter. Het fatsoenlijk afwerken en naar de mensen luisteren. En niet overbluffen, of overheen praten. Ze weten dat de mensen gelijk hebben maar doen 't toch. Met mijn pensioen was het ook raar en toen ging ik naar m'n baas toe. Ja, dat komt door Den Haag, zeggen ze dan. Ja dan klappen wij weer dicht. Dan komen wij moeilijk uit de woorden, zal ik het zo zeggen. Het is frustrerend voor andere mensen. Zeker de oudjes.

‘Ze weten dat de mensen gelijk hebben maar doen ’t toch.’

En dan gaat 't steeds over de jeugd. Nee de jeugd moet 's een keer wat meemaken. Oorlog meemaken. En wat wij vroeger moesten doen. Dat wanneer wij nee bedoelden, dan zei je maar ja, want dan was je van het gezeur af. Maar nu zeggen ze, bij wijze van spreken, hee ouwe lul bemoeit u eigen er niet mee. Die netjes opgevoed zijn, die vallen nog een beetje mee. Maar daar houdt het op.

De jeugd geeft er tegenwoordig niks meer om. Gebruiken vieze woorden. En in de bus zegt de buschauffeur dan, ik rij niet meer verder. Terecht ook. Want ze moeten je beschermen. De buschauffeur doet ook maar z'n best om iedereen zo vlug mogelijk in de stad te laten komen. Als mensen lopen te rotzooien dan rij je toch niet meer verder. Dat is niet verantwoord. Want je zit je te ergeren aan wat er in de bus gebeurt en je maakt ongelukken. En wie is dan schuldig? De buschauffeur. Dus kan hij ze maar beter aan de kant zetten.

Stop. Luister verder

naar Adrie en 'hey homo' op het voetbalveld.

**Rina Verhaard-
van de Wijngaard (83)**

gebruikt meerdere keren in de week de dorpsbus. Ze gaat er mee naar de fysio, maar ook naar een vriendin.

'Mijn man zei altijd, wij houden van mensen.'

Ik vind de dorpsbus een hele goede uitkomst. Je hoeft ze maar te bellen om een afspraak te maken en dan kan er altijd iets geregeld worden. En dat vind ik wel gezellig. Dus ik ben zeer tevreden over de collega's die rijden ook. Het zijn verschillende chauffeurs. Maar ik kan wel heel goed met mensen overweg en da's ook belangrijk. Want ik ben er eentje die graag praat. Ik ben geen zwijger bedoel ik. Je hebt het dan overal over. Over het weer, het verkeer en over de kinderen. Ja we lachen er zelf ook om.

De andere bus komt hier niet meer. Die komt niet meer door Sprundel en St. Willebrord want die hebben een gezamenlijke opstap-plaats. Verderop bij de rotonde, daar moeten alle kinderen met de fiets naartoe die met de bus naar school moeten. M'n rijbewijs heb ik nog wel, maar ik durf geen auto meer te rijden en die heb ik toen weggedaan. Mijn kleinzoon heeft die auto gekregen. Die had z'n rijbewijs gehaald en die wist niet dat 'ie een auto zou krijgen. Ik had de sleutels van de auto in een doosje gedaan, mooi dingske erom gedaan, een strikje erom gedaan en toen heeft m'n dochter 'm dat gegeven. Hij was zo blij met die auto, dat was niet te geloven.

Ik had een hele goeie man. Een man die veel pijn kon verdragen. Hij had vernauwende bloedvaten en kreeg iedere keer TIA's. Dan kwam de ziekenwagen bijna ieder weekend voor de deur en moest hij naar het ziekenhuis. Hij was altijd heel goed in de omgang met mensen. Da's niet te filmen. Toen hij in het ziekenhuis gestorven was, stond de zuster schoon te huilen op de kamer: zo'n man hebben we nog nooit gehad. Hij klaagde nooit. En dan moest ik weer de dokter bellen en die kwam altijd. Ik heb heel veel respect voor mijn huisarts. Dat heb ik hem pas geleden nog gezegd toen ik er voor mezelf moest zijn: u bent wel heel goedvoor mijn man geweest.

Ik ben graag thuis. Ik heb het liefst dat ze naar mij komen. Mijn man was een en al bloem en dat heb ik overgenomen. Dus dat doe ik ook heel graag, de bloemen verzorgen. Bij ons was 't altijd netjes thuis ook, dus zodoende. Mijn man kon op het laatst ook niks meer, dus die moest ik ook verzorgen. We zijn echt mensenmensen. Mijn man zei altijd, wij houden van mensen. Ik vereenzaam niet, daar heb ik geluk bij. Ik woon hier echt zo graag. Dan ga ik lekker buiten zitten en dan komt die weer eens aan en dan komt die aan. Het is hier de zoete inval. Mijn man zei toen we hier pas woonden: je kunt hier wel een bordje ophangen met gratis koffie. Ja echt waar.

‘Ik zeg wel eens, als ik sterf of naar een bejaardenhuis moet, dan vechten ze om dit plekje.’

Hier zit ik echt op een goede plek. Echt geluk dat wij dit appartementje hebben kunnen krijgen. Ik woon hier nu 19 jaar. Ik zeg wel eens, als ik sterf of naar een bejaardenhuis moet, dan vechten ze om dit plekje. Want ik vereenzaam hier niet. Ik zie overal mensen. En ik ontvang ook heel veel mensen. De burens hier uit het appartement komen. Dan gaan wij lekker buiten in de zon koffiedrinken. In de zomer en in de winter ook. Dan doen we ook puzzels leggen. Legpuzzels van duizend stukjes doe ik ook veel. En die doen we dan onder mekaar delen. Dan pak ik er een en dan die weer een. Ik ben ook echt een liefhebber van woordzoekers. Die doe ik heel graag. En een beetje televisiekijken, maar ik ben niet zo'n held. Ik kijk naar Goeie Tijden en Max Verstappen.

De deur stond altijd open. Bij ons thuis was dat ook al zo. Wij waren vroeger de eerste in de straat die een radio hadden. En dan kwamen de burens de hele avond luisteren. Wij waren kleine kinderen en moesten naar bed natuurlijk. Maar dan zat 's avonds het hele huis vol. Met mensen die nog geen radio hadden, die kwamen gewoon luisteren. Oh ja, echt, dat gastvrije zit er gewoon in. Van de woningbouw komen ze wel eens langs, en dan zeggen ze tegen elkaar: ga naar Rina's, want daar staat de koffie altijd klaar.

Stop. Luister verder

naar wat Rina meekreeg van haar ouders.

COLOFON

Idee en concept:

Tessa van der Heijden

Tekst en redactie:

Eef Berends

Interviews:

Tessa van der Heijden en Barbara van den Bogaard

Fotografie:

Concept en fotografie cover: Willeke Machiels

Portretten geïnterviewden: Eddie Mol en Freekje Groenemans

Audio montage:

Barbara van den Bogaard en Gerbert Toes (UmaMedia)

Expo:

Menno Boerdam en Jurgen Dalmaijer

Ontwerp en opmaak:

Communicatie Team

Drukwerk:

Koninklijke Van der Most

Vind ons op www.brabantkennis.nl
of volg ons op Twitter, Instagram, LinkedIn,
Vimeo en YouTube: [@BrabantKennis](https://www.instagram.com/BrabantKennis)

BrabantKennis